

Avrupa Parlamentosu'nun 1915 Olaylarının 100. Yılı Sebebiyle Almış Olduğu Kararın Hukuki Açıdan Değerlendirilmesi

DOI NO: 10.5578/jss.57261

İslam Safa KAYA*
Ali CENGİZ**

Geliş Tarihi: 29.06.2016

Kabul Tarihi: 02.06.2017

Özet

Temelleri 1952 yılında atılan Avrupa Birliği'nin danışma organı olarak öngörülen Avrupa Parlamentosu, zaman içerisinde görev ve yetkilerinin artırılması suretiyle, günümüzde Avrupa Birliği'nin yasama, danışma ve denetim organlarından biri haline gelmiştir. Aynı zamanda Avrupa Birliği vatandaşlarının siyasi temsil organı olarak da faaliyet gösteren Parlamento, hukuki bağlayıcılığı bulunmayan siyasi kararlar da alabilmektedir. Parlamento son olarak 15 Nisan 2015 tarihinde almış olduğu bu tür bir kararda Türkiye'yi soykırım suçu işlemekle itham etmiş, bu bağlamda bazı görüş ve tavsiyelerde bulunmuştur. Bu karar her ne kadar hukuki bağlayıcılıktan yoksun ve uluslararası hukuka aykırı olsa da siyasi bir takım sonuçlara sebep olmuş ve olacaktır. Nitekim Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliği için Avrupa Parlamentosu'nun da onayı gerekmektedir.

Çalışmanın amacı, Avrupa Parlamentosu'nun almış olduğu bu kararın hukukiliğini tartışmaktır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle Avrupa Parlamentosu'nun 1915 olaylarına ilişkin 15 Nisan 2015 tarihli kararından önce almış olduğu benzer kararlara değinilecek, ardından karar, hukuki ve siyasi açıdan değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Parlamento, 1915, Soykırım.

Legal Review of the Decision That Has Been Taken By the European Parliament For 100th Anniversary of the 1915 Events

Abstract

The European Parliament that envisaged as an advisory organ of the European Union whose foundations were laid in 1952 has been granted more powers in course of time and became one of the legislative, advisory and supervisory organs today. At the same time Parliament which is operating as a politically representative organ of the European Union citizens, can take political decisions which are not legally binding. Parliament last accused Turkey of

* Kırıkkale Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Bölümü, islamsafakaya_6@hotmail.com

** Kırıkkale Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Bölümü, alicengiz@kku.edu.tr

committing genocide in such a decision on April 15, 2015 and in this regard it has made some observations and recommendations. Although this decision is not legally binding and it is contrary to international law, it caused to a number of political consequences and it will continue. Because the European Parliament's approval is necessary for Turkey in order to be a member of European Union.

The purpose of the work is to discuss the lawfulness of this decision taken by the European Parliament. In accordance with this purpose, similar decisions concerning the events of 1915 that the European Parliament had received before its decision of 15 April 2015 will be analyzed firstly. Afterwards the decision will be analyzed from the legal and political point of view.

Keywords: *European Union, Parliament, 1915, Genocide.*

Giriş

Avrupa Parlamentosu 15 Nisan 2015 tarihinde Ermeni soykırımı iddialarına ilişkin tespit, tavsiye ve görüşlerden oluşan bir karar tasarısını oy çokluğu ile kabul etmiştir. Bu karar Avrupa Parlamentosu'nun Avrupa Birliği mevzuatından kaynaklanan yasama, danışma ve onay görev ve yetkileri ile doğrudan ilgili olmadığı gibi, sözde Ermeni soykırımına ilişkin bir tespit içermesi nedeniyle uluslararası hukuk açısından yetki aşımı olarak değerlendirilebilir. Zira Avrupa Parlamentosu yargı hukukunu ilgilendiren böyle bir tespit yapma yetkisine sahip değildir. Bu karar, sözde Ermeni soykırımıyla ilgili olarak AP'nin aldığı tek karar da değildir. Avrupa Parlamentosu 1987 yılında da sözde Ermeni soykırımına ilişkin benzer bir karar kabul etmiştir. Ancak Avrupa Birliği Adalet Divanı, 1987 tarihli bu kararla ilgili olarak kendisine yapılan bir başvuruda, kararın hukuki bağlayıcılığı olmayan siyasi bir metin olduğunu belirtmiştir. AP'nin 15 Nisan 2015 tarihli kararıyla ilgili olarak Adalet Divanı'nın herhangi bir kararı ve değerlendirmesi henüz bulunmamasına rağmen Avrupa Parlamentosu'nun vermiş olduğu her iki kararın benzerliği karşısında ve Avrupa Birliği mevzuatı çerçevesinde, 15 Nisan 2015 tarihli kararın da hukuki bağlayıcılıktan yoksun olduğu açıktır. Ancak Avrupa Parlamentosu'nun bu kararı hukuki bağlayıcılıktan yoksun olsa da, bu karara bağlı olarak hukuki ve siyasi etkiler ortaya çıkabilecektir. Bu nedenle söz konusu karar ülkemizde hem siyasi hem de hukuki çevrelerce tepkiyle karşılanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından bu karar tasarısının uluslararası hukuka aykırı olduğu ve yok hükmünde kabul edildiği belirtilerek Avrupa Parlamentosu'nun yetki aşımında bulunduğu ifade edilmiştir.

Çalışmada Avrupa Parlamentosu'nun 15 Nisan 2015 tarihinde kabul etmiş olduğu sözde Ermeni soykırımı karar tasarısı, hem Avrupa Birliği hukuku hem de uluslararası hukuk açısından değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu değerlendirme yapılırken AP'nin yapısı ortaya konulmuş

ve konuya ilişkin aldığı kararlar belirlenmiştir. Buna karşın Türkiye'nin karar öncesi ve sonrasındaki tutumu açıklanarak bir analiz yapılmış ve tüm bu hususlar doğrultusunda kararın uluslararası hukuka uygunluğu tartışılmıştır. Ayrıca AB'nin karara ilişkin hukuki sorumluluğu da ifade edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada siyasi yorumlardan kaçınılmış ve salt hukuki perspektiften inceleme yapılmıştır.

Çalışmanın amacı, Avrupa Parlamentosu'nun almış olduğu bu kararın hukukiliğini tartışmaktır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle Avrupa Parlamentosu'nun 1915 olaylarına ilişkin 15 Nisan 2015 tarihli kararından önce almış olduğu benzer kararlara değinilecek, ardından karar, hukuki ve siyasi açıdan değerlendirilecektir.

1. Avrupa Parlamentosu'nun 1915 Olaylarına İlişkin 15 Nisan 2015 Tarihli Kararından Önce Almış Olduğu Benzer Kararlar

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusunda bulunduğu 1987 yılından günümüze kadar olan süreçte Avrupa Parlamentosu tarafından alınan bazı kararlarda, sözde Ermeni soykırımı sorununa değinilmiştir. Bunun en önemli sebebi olarak Ermeni lobilerinin hem AB organları hem de AB üyesi ülkelerin ulusal parlamentoları nezdinde yaptıkları girişimler ve oluşturdukları baskı gösterilebilir (Özdal, 2014: 3). Yoğun lobi faaliyetlerinin bir sonucu olarak Avrupa Parlamentosu 1915 olayları ile ilgili ilk önemli kararını Ermeni lobilerinin baskısıyla hazırlanan önerge ve raporlar sonucu 18 Temmuz 1987 tarihinde almıştır.¹ Az sayıda parlamenter tarafından baskı ve tehditler altında oylanan (Kasım, 2014: 2) bu kararda 1915 olayları "soykırım" olarak ifade edilirken 1915 olaylarının Osmanlı İmparatorluğu döneminde gerçekleşmesi sebebiyle Türkiye Devletinin sorumlu tutulamayacağı da belirtilmiştir. Kararda "soykırım" ifadesinin yer alması sebebiyle bu karar Ermeniler tarafından önemli bir başarı olarak kabul edilmiştir. Bu karara dayanılarak 2003 yılında iki Fransız vatandaşı, sözde Ermeni soykırımını reddeden Türkiye'ye, AB tarafından adaylık statüsü verilmesi sebebiyle Avrupa Parlamentosu, Bakanlar Konseyi ve Komisyon'a karşı Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi'nde tazminat davası açmıştır. Bu dava, sözde Ermeni soykırımı iddialarının kabulü ya da reddine ilişkin değil, Birlik kurumlarının akit dışı sorumluluğunun tespitine ilişkindir. Davacılar, 1987 yılında Parlamento tarafından alınan ve Ermenilere karşı Türkiye'nin soykırım suçu işlediğini iddia eden karara aykırı olarak Türkiye'ye adaylık statüsü verildiğini ve bunun sonucunda Ermenilerin zarar gördüğünü iddia etmişlerdir. Mahkeme 17 Aralık 2003

¹ Avrupa Parlamentosu,
http://www.europarl.europa.eu/intcoop/euro/pcc/aag/pcc_meeting/resolutions/1987_07_20.pdf
f.

tarhli kararında,² 1987 tarihli Avrupa Parlamentosu kararlarının hukuki değil siyasi bir metin olduğunu ve dolayısıyla hukuki bir bağlayıcılığı bulunmadığını belirterek tazminat talebi içeren bu davayı reddetmiştir. (Reçber, 2005: 198-209) Böylece sözde Ermeni soykırımına ilişkin olarak Türkiye'nin de lehine kullanabileceği bir karar ortaya çıkmıştır (Yalçınkaya, 2014: 7-8). AP, 1987 tarihli bu kararının dışında 2000 yılında da benzer bir karar almıştır. AP'nin bu kararında da Türkiye'nin sözde Ermeni soykırımını kabul etmesi gerekliliği tekrar ifade edilmiştir (Koç, 2001: 19-20). Yine AP 28 Ekim 2005 tarihinde aldığı kararda,³ bu sorunun zmnn Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin bir ön şartı olduğunu açıkça ifade etmiştir. Daha sonra bu tutumunu biraz değiştiren Parlamento, 2006 yılından itibaren daha ılımlı bir politika izlemiş, Ermenistan ve Türkiye arasında dostluk ilişkileri kurulması çağrısında bulunarak iki ülke arasındaki tartışmalı geçmişin uzlaşma ile üzülmesi gerektiğini belirtmiştir (Dixon, 2010: 474-475). Avrupa Parlamentosu'nun bu uzlaşmacı yaklaşımı sonrası 2007 yılında İsviçre'nin arabuluculuğunda yeni bir dönem başlamış ve bu süreç Türkiye ile Ermenistan arasında 10 Ekim 2009 tarihinde "Diplomatik İlişkilerin Tesisi Protokolü" ile "İkili İlişkilerin Geliştirilmesi Protokolü"nn imzalanması ile yeni bir aşamaya girmiştir. Ancak bu protokoller, Ermenistan i hukukundaki denetim ve onaylama süreci sonrasında yürürlüğe girememiş ve Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan, 22 Nisan 2010 tarihinde yaptığı televizyon konuşması ile Protokollerin onay sürecinin dondurulduğunu açıklamıştır (T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2015). Bu dönemin ardından Türkiye ve Ermenistan arasındaki uzlaşma arayışları, yerini başta Fransa olmak üzere bazı Avrupalı lkelerin Türkiye'ye karşı sözde Ermeni Soykırımını kabul et dayatmasına bırakmış ve Avrupa Parlamentosu 15 Nisan 2015 tarihinde aldığı kararla Türkiye'ye sözde Ermeni soykırımını kabul etme çağrısında bulunmuştur. Bu sürecin Türkiye'yi, Avrupa Birliği yeliği ile sözde Ermeni soykırımını reddetme arasında bir seçim yapma noktasına getirebileceği de değerlendirilmektedir (Souleimanov ve Ehrmann, 2014: 33). Nitekim AP'nin Türkiye raportörü Kati Piri tarafından hazırlanan ve 14 Nisan 2016 tarihinde AP tarafından kabul edilen ilerleme raporunda, AP'nin 15 Nisan 2015 tarihli kararına atıfta bulunularak sözde Ermeni soykırımını ifadeleri tekrarlanmış ve Türkiye'ye yapılan zm çağrıları yinelenmiştir. Bunun zerine T.C. Avrupa Birliği Bakanı Volkan Bozkır raporun yok hükmünde olduğu ve Türkiye tarafından iade edileceğini açıklamıştır (BBC, 2016).

² Avrupa Birliği Adalet Divanı, www.curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=T-346/03, 29.06.2015

³ www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P6-TA-2005-0350, 24.06.2015.

AP'nin 1987 yılından bugüne kadar sözde Ermeni soykırımına ilişkin almış olduğu kararlar ve sergilemiş olduğu tutum, bir yandan Türk kamuoyunda AB'ye üyeliğe verilen desteğin giderek azalmasına sebep olurken (Karluk, 2014: 399), diğer yandan bazı çevrelerce AB'nin Türkiye ve Ermenistan arasındaki sorunlara yaklaşımının, Türkiye'nin tam üyeliğinin engellenmesi amacıyla yönelik politik bir tutum olarak değerlendirilmiştir (Hollander, 2014: 5).

2. Avrupa Parlamentosu'nun 15 Nisan 2015 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi

2.1. Kararın Hukuki Olarak Değerlendirilmesi

Avrupa Parlamentosu'nun 15 Nisan 2015 tarihinde almış olduğu sözde Ermeni soykırımına ilişkin kararın⁴ temelinde, Avrupa Birliği Dışişleri Komitesi'nin 20 Şubat 2015 tarihinde hazırladığı ve Avrupa Parlamentosu tarafından 12 Mart 2015 tarihinde kabul edilen “*Avrupa Birliği'nin İnsan Hakları ve Demokrasi Konusundaki Politikası*” başlıklı raporun 77. maddesi yer almaktadır. Bu maddeye göre “Ermeni soykırımının 100. yılı sebebiyle Avrupa Birliği üyesi tüm ülkeler, Ermeni soykırımını kabul etmeye ve diğer ülkeleri de kabule teşvik etmeye” çağrılmaktadır.⁵

AB Dışişleri Komitesinin hazırlamış olduğu bu rapora ve çağrıya cevaben, Avrupa Parlamentosu'nun 15 Nisan 2015 tarihinde aldığı sözde Ermeni soykırımına ilişkin karar ve bu karara ilişkin bilgiler incelendiğinde, bu kararın “Güncel Konulara Çözümler” (*Resolutions on topical subjects*) başlığı altında ve “Beyan Kararı” (*Resolution on statements*) şeklinde alındığı görülmektedir. Kararın yasal dayanağı olarak Avrupa Parlamentosu İç Tüzüğü'nün 123. maddesinin 2. paragrafı gösterilmektedir. İlgili madde şu şekildedir:

“Kendi gündemine tartışmalı bir konu aldığı anda, Parlamento tartışmanın çözümünün olup olmadığına karar verir. Aynı oturumda veya sonraki oturumda aynı konuda bir rapor planlanmışsa, Başkan olağanüstü nedenlerde aksini önermedikçe bu konu görüşülmeyecektir.

Parlamento bir konuyu tartışmaya açmak için bir komite, bir siyasi grup ya da en az 40 üyeye ihtiyaç duyar.”

Maddenin ikinci paragrafının son cümlesinde de belirtildiği gibi, Sözde Ermeni soykırımı karar tasarısı, Avrupa Birliği Dışişleri Komitesi'nin girişimi ve raporu doğrultusunda Avrupa Parlamentosu gündemine

⁴ Avrupa Parlamentosu, [www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2015/2590\(RSP\)](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2015/2590(RSP)), 20.06.2015.

⁵ Avrupa Parlamentosu, www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&mode=XML&reference=A8-2015-0023&language=EN#title1, 21.06.2015.

alınmıştır. Bunun yanı sıra Parlamento'nun en büyük siyasi grubu olan Avrupa Halkları Partisi Grubu'nun da (EPP) içerisinde yer aldığı bir Avrupa Birliği-Ermenistan dostluk grubu bulunmaktadır. Bu nedenle karar tasarısının gündeme alınmasında EPP'nin de rolü olduğu söylenilebilir. Bu konu, kararı siyasi olarak değerlendireceğimiz bir sonraki başlıkta ele alınacaktır.

Sözde Ermeni soykırımının 100. yılı sebebiyle Avrupa Parlamentosu'nda 13 Nisan 2015 tarihinde başlayan ve 2 gün süren tartışmalı oturumlardan sonra nihai karar metni,⁶ Parlamento tarafından 15 Nisan 2015 tarihinde oyçokluğu ile kabul edilmiştir. Karar metni özetle şu ifadeleri içermektedir:

- “Osmanlı İmparatorluğu'nda 1.5 milyon Ermeni'nin “soykırım” sebebiyle hayatını kaybettiği” ifade edilmiş;
- “Türkiye, arşivlerini açarak geçmişle yüzleşmeli ve “Ermeni soykırımını” tanımaya yönelik çabalarını sürdürerek Ermenistan ile gerçek dostluk yolunu açmalı” tavsiyesinde bulunulmuş;
- “Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Başbakan Ahmet Davutoğlu'nun taziye içeren ve Osmanlı Ermenilerine yönelik zulümleri tanıyan açıklamalarının Avrupa Parlamentosu tarafından olumlu karşılandığı belirtilmiş;
- “Türkiye ve Ermenistan halklarını yakınlaştıracak bir gündem belirlenmesi ve işbirliği sağlanması için gerekli adımların atılması” tavsiye edilmiş;
- “Türkiye'nin kültürel mirasın korunmasına ilişkin yasal yükümlülüklerine saygı göstermesi; geçen yüzyılda yıkılan ya da harabeye dönen kültürel mirasın envanterinin çıkarılması istenmiş;
- “Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin normalleşmesine yönelik sivil toplum inisiyatiflerine destek verileceği” belirtilmiş;
- “Soykırımların ve insanlığa karşı suçların zamanında önlenmesinin ve etkili şekilde cezalandırılmasının uluslararası toplumun ve Avrupa Birliği'nin öncelik vermesi gereken konular” arasında yer aldığı ifade edilmiş;
- “Soykırımlar İçin Uluslararası Avrupa Anma Günü oluşturulması” önerilmiştir.

Karar metni incelendiğinde tespit ve tavsiyelerden oluştuğu görülmektedir. Ancak gerek tespitler gerekse tavsiyeler uluslararası hukuk

⁶ Avrupa Parlamentosu, www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P8-TA-2015-0094, 24.06.2015.

bakımından yanlış temellendirilmiştir. Her şeyden önce Avrupa Parlamentosu'nun bir ülkenin soykırım suçu işlediğini tespit etme görev ve yetkisi bulunmamaktadır. Parlamento, Avrupa Birliği'nin yasama, danışma ve onay kurumudur. Yargı yetkisi bulunmamaktadır.

Avrupa Birliği'nin yasama, danışma ve denetim organı olmasının yanı sıra Avrupa halklarının siyasi temsil organı da olan Parlamento'nun, bu yönüyle bazen siyasi kararlar aldığı görülmektedir. Bu nedenle Avrupa Parlamentosu'nun siyasi bir içeriğe sahip olan ve Parlamento'nun bu konudaki görüşünü yansıtan sözde Ermeni soykırımı kararı, bağlayıcılığı olmayan bir Parlamento Kararı (beyan kararı) olarak kabul edilebilir. Ancak bu karar her ne kadar siyasi bir içeriğe sahip olsa da, karar metninde Türkiye'den soykırım suçunu işlemiş bir ülke olarak bahsedilmesi ve bir yargı makamı gibi hareket edilmesi uluslararası hukuk bakımından kabul edilebilir değildir. Karar sonrası T.C. Dışişleri Bakanlığı da yaptığı resmi açıklamada,⁷Parlamento'yu sert bir dille eleştirmiş, kararın uluslararası hukuka aykırı ve siyasi bir karar olduğunu vurgulamıştır.

2.2. Kararın Siyasi Olarak Değerlendirilmesi

Avrupa Parlamentosu seçimlerinden sonra Parlamento içinde siyasi gruplar halinde bir yapılanma başlamaktadır. Şu an Avrupa Parlamentosu'nda 8 siyasi grup ve bağımsız üyeler bulunmaktadır.

Avrupa Parlamentosu, AB vatandaşlarının siyasi temsilini gerçekleştirdiği için birçok farklı kültürden ve düşünceden parlamentere sahiptir. Bu durum zaman zaman parlamenterlerin uzlaşması konusunda sıkıntılara yol açabilmektedir. Bu sebeple AP'deki siyasi gruplar önemli bir rol oynamaktadır. Parlamenterler bu sayede bazı yönlerden siyasi gruplar aracılığıyla ortak noktalarda buluşabilmekte ve çalışmalarını siyasi grupların çatısı altında sürdürmektedirler (Ana-Iuliana, 2014: 36, 174-175).

Avrupa Parlamentosu'ndaki siyasi gruplar 2016 Haziran ayı itibariyle sahip oldukları sandalye sayısına göre şu şekilde sıralanabilir (Avrupa Parlamentosu, 2015/3):

1. Avrupa Halkları Partisi Grubu (EPP) - 215
2. AP Sosyalist ve Demokratlar İlerici İttifakı Grubu (S&D) - 189
3. Avrupalı Muhafazakârlar ve Reformcular Grubu (ECR) - 73
4. Avrupa için Liberaller ve Demokratlar İttifakı Grubu (ALDE) - 70
5. Avrupa Birleşik Sol/ Kuzey Sol Konfederal Grubu (GUE/NGL) - 52

⁷ T.C. Dışişleri Bakanlığı, www.mfa.gov.tr/no_-117_-15-nisan-2015_-avrupa-parlamentosu_nun-1915-olaylari-olgili-olarak-kabul-ettigi-karar-hk_.tr.mfa, 29.06.2015.

- 6.Yeşiller/Avrupa Özgür İttifakı Grubu (Verts/ALE) - 50
- 7.Özgür Avrupa ve Doğrudan Demokrasi Grubu (EFDD) - 46
- 8.Avrupa Ulusları ve Özgürlük Grubu (ENF) - 38
- 9.Bağımsızlar (NI) – 16

Avrupa Parlamentosu, üye devlet vatandaşlarının demokratik menfaatlerini ve siyasi görüşlerini temsil eden bir organdır. Bundan dolayı, Parlamento'da üyeler ülkelerine göre değil, siyasi görüşlerine göre grup oluştururlar. Başka bir deyişle Parlamento üyeleri, ülkelerini değil, kendilerine oy veren Avrupa vatandaşlarının siyasi görüşlerini temsil etmektedirler (T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, 2015).

Başta Fransa olmak üzere Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkan bazı ülkeler ve çıkar grupları bulunmaktadır. Özellikle Fransa 2012 yılında çıkardığı ve daha sonra Fransa Anayasa Konseyi tarafından Fransa Anayasası'na ve ifade özgürlüğüne aykırı bulunarak iptal edilen yasada sözde Ermeni soykırımının inkârını suç olarak düzenlemişti. Fransa'nın hukukla bağdaşmayan bu girişiminin arkasında, Fransa'nın Ermeni lobileri ile sıkı işbirliği içerisinde olması ve 1915 olaylarının Türkiye'nin AB üyeliğine engel olacağı düşüncesi bulunmaktadır. Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olan diğer ülkeler de Fransa'nın başını çektiği bu soykırım propagandasına destek olarak Türkiye'nin AB üyeliğine siyasi hamlelerle engel olmaya çalışmaktadır (Souleimanov ve Ehrmann, 2014: 27).

Türkiye, bu yasanın çıkarılması sonrasında Paris Büyükelçisini Dışişleri Bakanlığı'na çağırarak, siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel alanlardaki işbirliğinin dondurulması kararları vermiştir (Milliyet, 2011).

Aynı şekilde Almanya da 1915 olaylarını "soykırım" olarak niteleyen yasayı Haziran 2016'da kabul etmiştir. Bunun üzerine Türkiye, Alman Büyükelçisini Dışişleri Bakanlığı'na çağırarak ve bu kararın "*tarihi siyasileştirdiğini, geçmişin özgürce konuşulmasını engellediğini ve bir tabu haline getirilen Ermeni anlatısını tartışılmaz bir gerçek gibi dayatmaya çalıştığını*" ifade etmiştir (BBC, 2016).

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğinin kabulü için Avrupa Parlamentosu'nun da onayı gerekmektedir. Bu nedenle Avrupa Parlamentosu'nun 15 Nisan 2015 tarihinde almış olduğu beyan kararı, hukuki bağlayıcılıktan yoksun olsa da, siyasi olarak ele alındığında; karar metninde yer alan taleplerin Türkiye tarafından gerçekleştirilmesi tam üyeliğin gizli bir ön şartı olarak değerlendirilebilir. Nitekim AP, 2005 yılında bunu açıkça belirtmiş, ancak daha sonra Türkiye ve Ermenistan arasındaki sorunlara ilişkin daha ılımlı bir politika izleme yolunu seçmiştir.

Yukarıda isimlerini ve parlamenter sayılarını belirttiğimiz AP siyasi gruplarından EFFD ve EPP Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkmaktadırlar.

S&D, ALDE, Verts/ALE ve GUE/NGL grupları ise Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemektedirler (Akçadağ, 2009: 13). Parlamento'nun güncel siyasi durumunu değerlendirecek olursak, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olan EPP ve EFDD'nin toplam 261 sandalyeye, Türkiye'nin AB üyeliğine sıcak bakan S&D, ALDE, Verts/ALE ve GUE/NGL toplamı ise 361 sandalyeye sahip görünmektedir. Parlamento'nun bu yapısı incelendiğinde, Parlamento'nun Türkiye karşıtı genel bir tutum içinde olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Ancak özellikli konularda lobilerin Parlamento faaliyetleri üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Aynı şekilde Parlamento içerisindeki siyasi parti grupları da kendi çıkarları doğrultusunda uygun lobilerle yakın ilişkiler kurmaktadır (Marshall, 2015: 315). Ayrıca Avrupa Parlamentosu'nun seçimleri 5 yılda bir yapıldığı ve Parlamentonun siyasi yapısının ve tutumunun her seçim döneminde değişebileceği düşünüldüğünde, Parlamento'nun 1915 olaylarıyla ilgili tutumunun değişme ihtimali zayıf da olsa bulunmaktadır.

Avrupa Birliği kurumlarının gelişim sürecine paralel bir şekilde lobiler ve lobicilik faaliyetleri de gelişmiş ve bunların Avrupa Birliği'nin karar mekanizmaları üzerindeki etkileri de artmıştır. Özellikle tavsiye niteliğindeki karar süreçlerinde lobi kuruluşları harekete geçerek parlamenterleri etki altına almaya çalışmaktadırlar (Esin, 1996: 135-141). AB-Ermenistan Dostluk Grubu, 2013 yılının Mayıs ayında Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan'ın da katıldığı bir toplantıda Avrupa Birliği ve Ermenistan arasında yakınlaşma sağlanması ve Ermenistan sorularının Parlamento gündemine alınması konusunda destek sözü vermiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Parlamento'nun en büyük siyasi grubu olan EPP de bu dostluk grubu içerisinde yer almaktadır ve karar tasarısının Parlamento gündemine alınmasında öncü bir rol üstlenmiştir. Ancak parti gruplarında yer alan parlamenterlerin tek bir siyasi görüşe sahip olmadıklarını da belirtmek gerekir. Bir parti grubunun kendi toplantısında onayladığı bir metni parlamentoya taşıdığında, üyesi olan parlamenterlerden olumlu ve olumsuz oylar çıkabilmektedir.

Son olarak belirtmek gerekir ki, Avrupa Birliği'nin Dağlık Karabağ bölgesinde halen devam eden Ermeni işgaline sessiz kalması ve daha önemlisi Avrupa'nın göbeğinde Boşnaklar üzerinde uygulanan soykırım karşısında hareketsiz kalması, bu yapının içerisinde bulunduğu çelişkiyi ortaya koymaktadır. Zira aynı birlik, 100 yıl önce gerçekleşen ve delillendirilemeyen bir hadiseyi kolay şekilde soykırım olarak kabul edebilmekte, buna karşın bizzat şahit olduğu yakın tarih vakıalarına sessiz kalabilmektedir.

Parlamento'nun görüşü Avrupa Birliği'nin tümünü kapsamamaktadır. Kurumsal anlamda siyasi bir organ olan AB Konseyi ve yürütme organı diyebileceğimiz AB Komisyonu 1915 olaylarını soykırım

olarak değerlendirmemektedirler. Avrupa Birliği Adalet Divanı da benzer şekilde bugüne kadar 1915 olayları ile ilgili olarak verdiği kararlarda soykırım ifadesi kullanmamıştır. AB üyesi 28 ülkeden 11'i 1915 olaylarını soykırım olarak kabul ederken bunlardan 17'si henüz böyle bir kabul gerçekleştirmemiştir. Kaldı ki, tüm AB kurumları ve tüm AB üyesi devletler, hadiselerin soykırım olduğunu kabul etseler dahi bunun hukuki bir sonucu olamaz. Zira, sözü edilen mercilerin tamamı siyasi mercilerdir ve ancak bağımsız ve tarafsız bir yargılama sonucunda ortaya koyulabilecek böyle bir iddiayı kabul etmeleri, hukuk nezdinde bir anlam ifade etmeyecektir.

Sonuç

Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği'nin yasama, danışma ve denetim organlarından biridir. Aynı zamanda Avrupa Birliği vatandaşlarının siyasi temsili de Avrupa Parlamentosu tarafından yerine getirilmektedir. Parlamento'nun 1915 olaylarının 100. yılı nedeniyle 15 Nisan 2015 tarihinde almış olduğu karar, tutum beyanı niteliğinde ve hukuki bağlayıcılığı olmayan bir metindir. İçerik olarak Türkiye'nin soykırım suçu işlediğini belirten ve bununla ilgili gerekli adımları atmasına yönelik tavsiyelerde bulunulan bu karar metni, uluslararası hukuk kurallarını yok saymaktadır. Türkiye'nin de taraf olduğu 1948 Soykırımının Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin yürürlüğe girdiği tarih olan 12 Ocak 1951'den bugüne kadar Türkiye hakkında soykırım suçu ile ilgili olarak uluslararası yargı mercilerince yapılmış bir yargılama ve verilmiş bir karar yoktur. Avrupa Parlamentosu'nun böyle bir karar varmış gibi hareket ederek Türkiye'yi suçlu görmesi evrensel bir hukuk ilkesi olan masumiyet karinesine aykırıdır. Benzer şekilde Parlamento'nun bir yargı organı gibi hareket ederek karar metni içerisinde suç isnadı sayılabilecek ifadeler kullanması da uluslararası hukuka aykırıdır.

Parlamento'nun aldığı kararın milletlerarası örgütlerin sorumluluğu açısından da değerlendirilmesi gereklidir. Her ne kadar AB'nin uluslararası hukuk kişiliği konusunda birçok tartışma olsa da, ağırlıklı görüşün AB'nin bir uluslararası örgüt olarak kabul edilmesi gerektiği şeklinde olduğu ifade edilmelidir (Pazarıcı, 2005: 196). Bu kabulden hareketle bir AB organı olan Parlamento'nun aldığı kararlardan ötürü hukuki sorumluluğun da AB'ye ait olduğu açıktır. Türkiye'nin de bu sorumluluk çerçevesinde AB'den tazminat talep etmesinin mümkün olduğu ifade edilebilir. Ancak Türkiye, siyasi saiklerle bu yönetime başvurmamıştır.

Başta ABD ve Fransa olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde ve özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde yoğun lobi faaliyetlerinde bulunan Ermeni gruplar, AB organlarını siyasi çıkarları için baskı aracı olarak kullanmakta, Türkiye ve Ermenistan arasındaki sorunların, Türkiye'nin AB'ye üyeliğine kabulüne engel teşkil etmesini istemektedirler. Türkiye'nin AB üyeliğine sıcak bakmayan ülkeler ve siyasi gruplar ise bu durumu bir

fırsata çevirerek Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği gerçekleşmesin diye Ermeni lobilerine ve tezlerine destek olmaktadır. Avrupa Parlamentosu'nun son olarak 15 Nisan 2015 tarihinde almış olduğu kararın öncesinde yaşanan süreç incelendiğinde, Parlamento'nun Ermeni lobilerinin ve bu lobilerle işbirliği içerisinde olan EPP partisinin etkisi altında kaldığı açıkça görülmektedir. Avrupa Birliği-Ermenistan Dostluk grubu ve bu grubun üyesi, aynı zamanda da Parlamento'nun en büyük partisi olan EPP'nin desteği 1915 olaylarının Parlamento gündemine alınmasında ve söz konusu kararın çıkmasında etkili olmuştur. Oysa aynı AB, halen sürmekte olan Dağlık Karabağ'daki Ermenistan işgali için tepki vermemektedir. Aynı şekilde bir Avrupa toprağı olan Bosna Hersek'te yaşanan ve yargı organları tarafından da soykırım olduğu tescil edilen olaylar karşısında hiçbir adım atmamıştır. Bu durum dahi, AP'nin almış olduğu kararın tamamen siyasi saiklerle alındığını ortaya koymaktadır.

14 Nisan 2016 tarihinde AP tarafından kabul edilen Türkiye'ye ilişkin son ilerleme raporunda da sözde Ermeni soykırımına ilişkin 15 Nisan 2015 tarihli AP kararına atıfta bulunulmuş ve Türkiye'ye yapılan çözüm çağrısı yinelenmiştir. AP'nin bu tutumu Türkiye için hukuki bağlayıcılık taşımasa da, Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde, Avrupa Parlamentosu'nun da onayı gerekeceği için, Türkiye ve Ermenistan arasındaki sorunların çözümü, Türkiye'nin tam üyeliğinin dolaylı bir şartı olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin tam üyelik için gereken hukuki şartları sağlamasının yanında, Avrupa Parlamentosu başta olmak üzere AB organları ve üye ülkeler üzerinde 1915 olaylarına ilişkin olarak kendi tezlerini yoğun ve ikna edici bir şekilde savunmalıdır.

Kaynakça

Akçadağ E. 2009. *Avrupa Parlamentosu ve Parlamentodaki Siyasal Gruplar*.

<http://www.siyasaliletisim.org/pdf/avrupaparlamentosuvesiyasalgruplar.pdf>
(Erişim Tarihi: 14.06.2016)

Ana-Iuliana P. 2014. *How Committees Run the European Parliament*.

https://pure.royalholloway.ac.uk/portal/files/24769533/How_committees_run_the_EP_05.11.pdf (Erişim Tarihi: 14.04.2016)

Avrupa Birliği Adalet Divanı, 18 Aralık 2003 Tarihli Kararı, www.curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=T-346/03 (Erişim Tarihi: 03.05.2016)

Avrupa Parlamentosu, 18 Temmuz 1987 Tarihli Kararı, www.europarl.europa.eu (Erişim Tarihi: 03.05.2016)

Avrupa Parlamentosu, 28 Ekim 2005 Tarihli Kararı, www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P6-TA-2005-0350 (Erişim Tarihi: 03.05.2016)

Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği'nin İnsan Hakları ve Demokrasi Konusundaki Politikası Raporu, www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&mode=XML&reference=A8-2015-0023&language=EN#title1 (Erişim Tarihi: 03.05.2016)

Avrupa Parlamentosu, 15 Nisan 2015 Tarihli Kararı, www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P8-TA-2015-0094 (Erişim Tarihi: 03.05.2016)

Avrupa Parlamentosu, Siyasi Gruplar, www.europarl.europa.eu/meps/en/hemicycle.html (Erişim Tarihi: 10.06.2016)

BBC, 2 Haziran 2016 Tarihli Haber, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/06/160602_almanya_soykirim_oylama (Erişim Tarihi: 29.04.2017).

BBC, 14 Nisan 2015 Tarihli Haber, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/04/160414_ap_turkiye_raporu (Erişim Tarihi: 15.04.2016)

Dixon J. M. 2010. Defending the Nation? Maintaining Turkey's Narrative of the Armenian Genocide. *South European Society and Politics*. 15 (3): 467-482.

Esin A. 1996. Avrupa Birliği'nde Lobcilik Faaliyetleri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*. 1(3): 135-141.

Milliyet, 23 Aralık 2011 Tarihli Haber, <http://www.milliyet.com.tr/fransa-soykirimi-boyle-gordu-dunya/dunyadetay/23.12.2011/1479387/default.htm> (Erişim Tarihi: 29.04.2017).

Hollander S. L. 2014. *1991 Sonrasında Türk-Ermeni İlişkileri*. <http://haypedia.com/makale/Osmanl%C4%B1%20Tarihi/790a9b7d-57e6-4749-b751-27b38aee2e08.pdf> (Erişim Tarihi: 15.04.2016)

Karluk S.R. 2014. *Avrupa Birliği*. İstanbul. Beta Yayınevi.

Kasım K. 2014. *Avrupa Birliği ve Ermeni Sorunu: Türkiye'nin Üyelik Süreci Bakımından Değerlendirme*. <http://haypedia.com/makale/Osmanl%C4%B1%20Tarihi/647fbc20-a0ce-4c44-8d1a-8fff7587ef5f.pdf> (15.04.2016)

Koç Y. 2001. Türkiye - Avrupa Birliği İlişkileri. <http://yildirimkoc.com.tr/usrfile/1322171681b.pdf> (Erişim Tarihi: 14.04.2016)

Marshall D. 2015. Explaining Interest Group Interactions with Party Group Members in the European Parliament: Dominant Party Groups and Coalition Formation. *Journal of Common Market Studies*. 52(2):311-329.

Özdamar B. 2014. *Avrupa Birliği, Türkiye-Ermenistan İlişkilerini Nasıl Okuyor? - İlerleme Raporları İtibarıyla Genel Bir Analiz*. <http://haypedia.com/makale/Osmanl%C4%B1%20Tarihi/c747b78c-b9cb-431e-b94f-f3b48ad4a469.pdf> (Erişim Tarihi: 15.04.2016)

Pazarcı H. 2005. *Uluslararası Hukuk*. Ankara.

Reçber K. 2005. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üye Adaylığının Topluluklar Yargısı Açısından Geçerliliği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 60(4): 195-211.

Souleimanov E. ve Ehrmann M. 2014. The Issue Of The Recognition Of The Armenian Genocide As A Political Phenomenon. *Middle East Review of International Affairs*. 18(1): 25-37.

Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı, AB Kurumları, www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_2_kurumlar/ab_kurumlar.pdf (Erişim Tarihi: 19.04.2016)

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Türkiye - Ermenistan Siyasi İlişkileri, www.mfa.gov.tr/turkiye-ermenistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa (Erişim Tarihi: 19.04.2016)

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Açıklama No: 117, www.mfa.gov.tr/no_-117_-15-nisan-2015_-avrupa-parlamentosu_nun-1915-olaylari-ilgili-olarak-kabul-ettigi-karar-hk_.tr.mfa (Erişim Tarihi: 19.04.2016)

Yalçınkaya A. 2014. *Soykırım İddialarına Karşı AB Adalet Divanı Kararlarının Önemi ve Tahlihi*. <http://haypedia.com/makale/Osmanl%C4%B1%20Tarihi/2e484cce-1e59-498e-bc5a-c288a49a3196.pdf> (Erişim Tarihi: 14.04.2016)